

**KİTAB-I DEDEM KORKUT POETİKASININ
BAZI SORUNLARI ÜZERİNE
(BOĞAÇ HAN HİKÂYESİ ÖRNEĞİ)**

*Abdulselam ARVAS**

ÖZET

Poetika kavramı, geçmişte ve günümüzde araştırmacıların ilgisini çeken bir konu olmuştur. Bu konuya ilişkin düşüncelerini belirten tüm araştırmacılar, Aristo'nun "Poetika" adlı yapıtını temel alarak bu kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Genellikle, bütün araştırmacılar, *poetika* kavramının henüz tam bir açıklığa kavuşmadığını belirtirler. Kavramın belirsizliğinin ana sebebi, *poetika*'nın değişik boyutlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu boyutlar; türün poetikası, dönemin poetikası, akımın poetikası, şairin poetikası, yazarın poetikası, eserin poetikası, linguistik poetika şeklinde sıralanabilir. Bizim çalışmamız, Semih Tezcan'ın hazırladığı *Dede Korkut Oğuznameleri* adlı incelemenin okumasını temel alarak poetika kavramının "eser poetikası" boyutunu ele almıştır. Bir eserin içerisindeki öğelerin birbiriyle ve eserin bütünüyle ilişkisi, o eserin poetikasını oluşturur. Sonuçta, Boğaç Han boyu örneğinde bazı poetik sorunlar açısından incelemeye tabi tutulan Kitab-ı Dedem Korkut eserinin bir bütünlüğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Poetika, Dede Korkut, Boğaç Han, destan

**ON SOME ISSUES OF THE POETICS
OF KİTAB-I DEDEM KORKUT
(THE CASE OF BOĞAÇ HAN)**

ABSTRACT

Poetics has been a topic of interest for many centuries. All the reseachers tried to explain this concept by using the Poetics by Aristo. Generally, they agree that this concept has not been defined clearly. The main reason fort his is that the borders of the concep is unclear. These borders can be expressed as the poetics of genre, of work, of movement, of poem, etc. Our work is about poetics of work based on Semih Tezcan's work. In the case of Bogaç Han, we saw that the work of Kitab-ı Dedem Korkut has a completeness.

Key Words: Poetics, Dede Korkut, Boğaç Han, legend

* Araştırma Görevlisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Halkbilimi Anabilim Dalı, karapapag@hotmail.com.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

0. Poetika Kavramı Üzerine

Poetika, Aristo'dan bu yana kullanılagelen bir kavram olmasına rağmen, içerik itibariyle hâlâ açıklığa kavuşmuş değildir. Bu konuda, istisnasız, kalem oynatan tüm araştırmacılar, Aristo'nun "Poetika" adlı yapıtını temel alarak söz konusu kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Genelde, bütün araştırmacıların *poetika*'nın henüz kavram olarak açıklık kazanmadığı konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Bu belirsizliğin sebebi, *poetika*'nın değişik boyutlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu boyutlar; türün poetikası, dönemin poetikası, akımın poetikası, şairin poetikası, yazarın poetikası, eserin poetikası, linguistik poetika şeklinde sıralanabilir.

Bu araştırmanın amacı, bir bilim dalı olabilecek kadar geniş anlam kazanmış poetika kavramının bazı eserlerdeki kullanımını tespit ederek bu eserler hakkında kısaca bilgi sunmak ve daha sonra çalışmamıza konu olan *Dede Korkut Oğuznameleri*'nin poetik incelemesini Boğaçhan hikâyesi¹ örneğinde yapmaktır. Dolayısıyla bu çalışma, Semih Tezcan'ın *Dede Korkut Oğuznameleri* okumasını temel alarak poetika kavramının "eser poetikası" boyutunu ele alacaktır. Bir eserin içerisindeki öğelerin birbiriyle ve eserin bütünüyle ilişkisi, o eserin poetikasını oluşturur.

Her şeyden önce, *poetika* kelimesinin sözlük anlamına bakmakta fayda vardır. Bu yüzden söz konusu kavramın bazı sözlüklerde geçen anlamı sıralanmalıdır. Alaattin Karaca, *Lehçe-i Osmanî* isimli sözlükten yararlanarak şunları söyler: Poetika teriminin aslı Yunanca *po(i)etikostur*. Bu sözcük, yaratmak, yapmak, üretmek anlamına gelen *poiein* fiiline bağlı bir sıfattır. *Poiein* kelimesinden türeyen *poiesis* ise yaratma anlamına gelmektedir (Karaca 2005: 14). Ansiklopedik bir sözlük poetik sözcüğünü, şiir yapısı ve şiir üzerine inceleme; poetikayı ise, Aristoteles'in trajedi ve destan konularını işleyen eseri biçiminde açıklamıştır (Dictionnaire Larousse 1994: 1941). Bir başka sözlük, poetikanın şiir sanatı üzerine söylenmiş/yazılmış derli

¹ Metin içerisinde geçen hikâye, boy ve destan kavramlarının üçü de aynı anlamı karşılamak üzere kullanılacaktır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

toplu görüşleri, teorileri içeren yazı olduğunu belirtmiştir (Karataş 2004: 375). Mehmet Rifat'ın bu konudaki düşünceleri daha detaylıdır: “*Poetika* kavramını geniş anlamıyla, şiirin niteliği ve yaşamı üstüne genel bir kuramsal çalışma olarak ya da bir yazarın bir dönemin, bir ülkenin şiir dizgesini ortaya koyan bir etkinlik olarak tanımlayabiliriz. Bu açıdan *poetikaya* Türkçede *şiir sanatı* ya da *şiir kuramı* da denilmektedir. *Poetika* kavramı ayrıca, metin yorumuyla ilgili çağdaş yaklaşımlarda, *yazınsallığı* ya da *şürsellığı* yöntemli bir biçimde inceleyen bir araştırma alanını da belirtir. Bu açıdansa, *poetika* Türkçede geniş anlamıyla *yazınbilim*, dar anlamıyla *şürbilim* olarak da adlandırılır.” (Rifat 2007: 107). *Poetika* kavramı için verilen açıklamalara göz atıldıktan sonra, bu konuyla ilgili bazı eserler kısaca tanıtılabilir.

Bu alanda kalem oynatan herkes bilir ki, *poetika* denince akla ilk gelen eser, Aristo'nun “*Poetika*” adlı yapıtıdır. Aristo, yapıtında, hemen şiir sanatına girmekte ve şiir sanatını 4 türe ayırmaktadır. Bu türler ise *tragedya*, *komedya*, *epos*, *dithrambos*'tur. Yazar, çalışmasında bu türleri tek tek ele alıp onların temel özelliklerini ortaya koymaktadır. *Poetika* adlı eserde, ilkin, Aristo'nun türler *poetika*sı üzerine bilgi verdiği izlenimi vardır. Oysa, yazar, sadece *tragedya*, *komedya*, *epos*, *dithrambos* türlerinin birbirinden ayrıldığı ve benzeştiği özellikleri bir temele oturtmaya çalışmaktadır. Yazar, yukarıda yazılan türlerin içinden ise, daha çok *tragedya* üzerinde durmuştur. Fakat, Aristo'dan bu yana, batı şiir geleneğinde, türlerde çok fazla değişmeler olmuştur. Basit bir örnek verilirse, *konçerto*, *romans*, *air de cour*, *anthem* gibi birçok yeni türlerin ortaya çıktığı görülecektir (Hodeir 2003: 5, 6).

Doğu topluluklarındaki şiir türlerinin o dönem için neler olduğu konusunda bilgi sahibi değiliz. Fakat doğu toplumlarından biri olan Türkler, geçmişte *takmak*, *kojan*, *takşut*, *slok(şloka)*, *padak(padaka)*, *kavi(kavya)* şiir türlerini kullanırlardı (Arat, 1986: XII, XIII, XIV, XVII, XVIII). Bugün ise, *koçaklama*, *güzelleme*, *taşlama*, *ağt*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

türleri² mevcuttur (Dilçin 1992: 305). Muhtemelen o dönem kültürler arasında çok fazla farklılıklar bulunmasa da, farklı şiir türlerinin mevcudiyeti olduğu düşünülebilir. Türklerdeki eski türlerin varlığı, bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Kısacası, Aristo poetikayı bir terimden ziyade, şiir türlerinin özelliklerini açıklayan bir sözcük olarak ele almıştır. Dolayısıyla Aristo'nun kullandığı poetika kelimesinin bugünkü anlamıyla, kavramlaşmış bir sözcük olmadığı rahatlıkla ifade edilebilir.

Bahsedilecek ikinci eser, Todorov'un "Poetikaya Giriş" isimli kitabıdır. Todorov, poetika kavramını, Aristo'dan daha farklı ve günümüzde terimin kazandığı anlama daha yakın bir şekilde açıklamaktadır. Todorov, ilk olarak Aristo'nun poetika kavramı hakkındaki görüşlerini belirtir. Sonra, terimin bu günkü *sosyal bilim*ler'de kazandığı anlamı ifade etmektedir. Eser, ilk defa 1974'te yayınlandığı için, Todorov, kavramla ilgili düşüncelerindeki meydana gelen değişiklikleri bir *Önsöz*'le açıklamıştır. Daha sonra *Giriş* bölümünde poetikanın tanımı yapılmıştır. Eser, "Edebi Metnin Çözümlemesi (Alt başlıklar: Anlambilimsel görünüş, Sözün bağlamları, Sözel görünüşler, Sözdizimsel görünüşler)" ve "Bazı Perspektifler (Alt başlıklar: Poetika ve edebiyat tarihi, Poetika ve estetik, Geçiş olarak poetika)" bölümleriyle tamamlanmıştır. (Todorov 1998: 5)

Poetika kavramıyla ilgili söz konusu incelemelerden bir diğeri, Kamil Veliyev'in "Destan Poetikası" isimli eseridir. Özellikle, Dede Korkut hikâyelerinden örnekler vererek destan poetikasını açıklayan araştırmacı, aslında eseri, daha çok linguistik açıdan değerlendirmiştir. Mesela sık sık morfoloji, sintaks, leksikoloji, diyalektoloji, semantik gibi dilbilim terimlerinden söz etmesi, bunun açık bir delilidir. Fakat Dede Korkut'taki söz sanatlarına açıklık getirdiğini de, hemen belirtmekte yarar vardır. Ritm ve Ahenk, Paralelizm, Bedii Vasıf ve Bedii Hitaplar kitapta yer alan söz sanatlarıdır. Bu söz sanatlarından ise, daha çok

² Tür konusu, halkbiliminde tam anlamıyla açıklığa kavuşmuş değildir. Bu konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. (Boratav 2003, Dizdaroğlu 1969, Çobanoğlu 2000, Oğuz 2001). Biz, burada örnek olması açısından Cem Dilçin'den alıntı yaptık.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 3/2 Spring 2008

'paralelizm' üzerinde durmuştur. Yazar, Dede Korkut'ta incelenecek önemli bir konunun da, onun poetikası olduğunu belirtmektedir.

Dede Korkut'un 9-12. asırlarda teşekkül ettiğini, 14-15. asırlarda yazıya geçirildiğini belirten Kamil Veliyev, sözlü gelenekle yazılı edebiyatın kesiştiği noktada Dede Korkut'un kendini gösterdiğini söylemekte ve mukaddime, yazılı geleneğin; hikâyelerin kendi konusu ile ilgili yerler ise, şifahi geleneğin dilini aksettirir, demektedir. Veliyev, Dede Korkut'un teşekkül tarihinin daha erken dönemlere çıktığını ifade etmektedir. Kanıt olarak da, destanın dilini göstermekte ve belirli dönemlerde bu hikâyelerin yeniden yaratıldığını, ancak bu dönemler arasında asırlar geçtiğini söylemektedir. Yazar, ayrıca, hikâyelerin poetik tahlili yapılırken eserin ansiklopedik ehemmiyetinin ve etnografik çizgilerinin dikkate alınması gerektiği düşüncesini ileri sürmektedir.

Poetika hakkında yazılan kitaplardan biri de, Doç.Dr. Alaattin Karaca tarafından kaleme alınan ve *İkinci Yeni Hareketi*'nin şiir anlayışını ortaya koymaya çalışan "İkinci Yeni Poetikası" adlı eserdir. Karaca, İkinci Yeni dönemine gelmeden ve onların şiir anlayışını aktarmadan önce, poetika kavramının tarihsel gelişimi üzerinde durmuştur. Giriş kısmındaki bu bilgiler, Aristo'dan, hatta Eflatun'dan başlayarak terimin ilk kullanılış zamanını ve batı dünyasında algılanışını anlatmaktadır. Yazar, ayrıca İslam dünyasında ve Osmanlı döneminde şiir sanatı üzerine yapılan kimi çalışmaların poetik incelemeler olduğunu söylemektedir. Karaca, bundan başka, poetika kavramının felsefe, estetik, güzel sanatlar, edebiyat mânâlarıyla kullanıldığı gibi, dar anlamda da ele alındığını belirtmektedir. Poetika terimini bir temele oturtuktan sonra, bu kavramı hangi anlamda kullandığını açıklayan Karaca, kitabın diğer bölümlerinde *İkinci Yeni Hareketi*'nin şiir anlayışını, onların eserlerinden ve söylemlerinden yola çıkarak ortaya koyuyor.

"Fuzuli'nin Poetikası" isimli eser, poetikayla alakalı diğer bir araştırmadır. Ancak bu kitap, şairin poetikasını açıklayan bir incelemedir. Muhammet Nur Doğan, Fuzuli'nin nesir hâlindeki eserlerinden ve şiirlerinden

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

yola çıkararak, onun şiir anlayışını saptamaya çalışmıştır. Bunu ise, “Fuzuli’nin Şiir Hakkındaki Umumi Kanaatleri”, “Fuzuli’nin Kendi Şairliği, Şiiri ve Eserleri Hakkındaki Değerlendirmeleri”, “Fuzuli’nin Şiir, Şair ve Bunlarla İlgili Kavramlara Bir Şair Olarak Yaklaşımı” başlıkları altında ele almıştır. Prof. Dr. Doğan, poetika terimini şiir anlayışı yönüyle ele almaktadır.

1. Kitab-1 Dedem Korkut Poetikasının Bazı Sorunları Üzerine

Daha önce, bir türün, akımın, dönemin, şairin, yazarın, dilin poetikası değil, “Kitab-1 Dedem Korkut” destanları poetikasının inceleneceği söylenmişti. Bir eseri oluşturan kompozisyon, sujet, zaman, mekan, söz sanatları ve tipler gibi unsurların birbiriyle ilişkisi, eserin poetikasını teşkil etmektedir. Mesela kompozisyon, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden meydana gelmişse, bir bütünlüğe sahip demektir. Hiçbir eser, giriş, gelişme, sonuç kısımlarından teşekkül etmeden bir kompozisyon oluşturmuş sayılamaz. Belli bir kurguyla başlayan anlatı, gelişme bölümünde uygun olaylarla devam eder. Anlatı, olay zincirlerinin çözülmesiyle sona erer.

Bir eserin bütünlüğü için kompozisyonun zaman ve mekânla uyumlu olması gerekir. Örneğin, destanlarda zaman, mekân olağanüstülüklerle donatılabilir; ama modern romanda zaman, mekân fantastik öğelerden arındırılmış olmalıdır. Tiplerin, bahsedilen diğer unsurlarla örtüşmesi, eserin kurgusunu tamamlamayı sağlayacaktır. Zamanlar arasında geçişler (geçmişten geleceğe, gelecekte geçmişe geliş gidişlerin bulunduğu anlatımlar) olan bir anlatının devlerle çarpışan, ölüp dirilen tiplere sahip olması, doğaldır. Fakat günümüz toplumunu anlatan herhangi bir hikâyenin tipleri, bu tür güçlere muktedir olamaz. Böyle bir durum söz konusu olduğunda, kompozisyon bütünlüğü karma karışık olur.

1.1. Kitab-1 Dedem Korkut Boylarının Tek ve Bütün Olarak Kompozisyonu

Türkçeye Fransızca yoluyla giren kompozisyon kelimesinin sözlük anlamı, birbirinden ayrı parça ve unsurların bir araya gelerek bunların ahenkli bir bütün oluşturması demektir. Güzel sanatların bütün dallarında

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

(edebiyat, müzik, resim, heykeltıraşlık v.b.) kullanılan kompozisyon, edebiyat terimi olarak duygu ve düşüncelerin anlamlı, uyumlu bir bütünlük oluşturacak şekilde söz veya yazıyla anlatılmasıdır. Sözlü ve Yazılı anlatıma dayalı iki yönü bulunan kompozisyon, bir anlatım sonucu olarak meydana gelmektedir. (www.zafertriko.com/ornekler/arsiv2/54586-kompozisyon.asp - 7k). Bu çalışmada, yazılı kompozisyon bir tarafa bırakılacak ve daha çok sözlü gelenek ürünü olarak değerlendirilen Dede Korkut Destanları, kompozisyon açısından incelenmeye çalışılacaktır. Dede Korkut'un kompozisyonunda ise, monolog, diyalog ve tekrarlar gibi teknikler üzerinde durulacaktır.

Anlatım düzeyinde söz, iki şekilde işlevini yerine getirir: ya sese dönüşür; dışa yansır yahut sese dönüşmeksizin, insanın iç dünyasında görevini yerine getirir. Sonuç olarak insanın, 'iç' ve 'dış' olmak üzere iki konuşma tarzına sahip olduğunu söyleyebiliriz (Tekin 2002: 264). Sözün sese dönüşmesi, dış konuşmayı meydana getirir. Dış konuşma ise, monolog ve diyaloglardan oluşur. Diyaloga sonra değinileceği için onu bir kenara bırakmak ve evvela monolog hakkında şu sözleri söylemek gerekecektir. Monologlar, tek yönlü bir konuşmadır, ya da anlatıcının kendi kendisine konuşmasıdır, iletim değildir. Bir iletim olsa bile, bu iletim kişinin kendisine yöneliktir. Sözün dışa yansımaması, iç diyalogun gerçekleşmesine sebep olur. Dede Korkut Destanları'nda monologlar hayli sayıda yer almıştır. Çünkü anlatıcı, hikâyeleri belli bir topluluğa aktarmaktadır. Örneğin, Mukaddime'de "Resul Aleyhisselam zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er koptu. Oğuz'un ol tamam bilicisiydi, ne derise olurıdı, gayibden türlü haber söyleridi. Hak Teâla onun gönlüne ilham ederidi (Tezcan 2001: 29)." cümlelerinde bir dış monologla karşılaşmakta ve anlatıcı, dinleyici kitlesine bir olay anlatmaktadır. Fakat, bu konuşmada karşılık veren kimse bulunmamaktadır. Her ne kadar performans teorisine göre, karşılıklı konuşma olmadan bir iletim olduğu söylene de, o zamanın dinleyicilerinde ne gibi bir tepkinin olduğu bilinmemektedir. Tabii ki, çok dikkatli bir araştırmayla ve eserin kendisinden yola çıkarak Dede Korkut gibi bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

eserde performans teorisinin ışığında bazı neticelere ulaşılabilir; ama ne kadar olumlu neticelerin alınacağı şüphelidir.

Bu monolog örneklerine, girişin dışında hikâyelerde de yoğun olarak rastlamak mümkündür. Mesela, “Oğlan fikreyledi, eydür: Bir tama direk ururlar, ol tama dayak olur. Ben bunun alnına neye tayağ olurın tururın? dedi. Oğlan, boğanın alnından yumruğun gederdi, yolundan savıldı. Boğa ayağ üstüne turamadı düşdi, depesünün üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el urdı, boğanın başını kesti (Tezcan 2001: 38).” paragrafında görüldüğü gibi, sesin dışa yansımadağı ve Boğaç Han’ın kendi kendine konuştuğı bir iç monolog söz konusudur. Destan metninin genelinde iç monologlardan ziyade, dış monologlar yoğunluk kazanmıştır.

Dede Korkut hikâyelerinin kompozisyonunda bakacağımız ikinci teknik, diyaloglardır. Birden fazla insanın karşılıklı belli bir düzen içerisinde konuşması ya da en az iki kişinin karşılıklı konuşması, diyalog denilen tekniğı meydana getirir. Dede Korkut’taki diyaloglar, daha çok manzum kısımlarda kendini göstermektedir. Mesela Dirse Han’ın hanımına;

“Berü gelgil, başum bahtu, evim tahtı

Evdn çıkıp yörüyende selvi boylum

Topuğunda sarmaşanda kara saçlum

Kurlu yaya benzer çatma kaşlum

Koşa badem sıgmayan tar ağuzlum

Güz almasına benzer al yanaklum

Kadunum, ziregüm, dölegüm (Tezcan 2001: 36)”

soyladığı dizeler manzum iken, yine Dirse Han tarafından söylenen şu satırlar ise, mensurdur: “Görir misen neler oldu? Kalkubunu Han Bayındır yerinden turmuş. Bir yere ağ otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ dikdürmüş. Oğulluyu ağ otağa, kızluyu kızıl otağa, oğli kızı olmiyanı kara otağa kondurundemiş (Tezcan 2001: 36)”. Söyleyecek sözü bitmeyen Dirse Han, soylamasına devam eder:

“Han kızı yerimden turayın mı?”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Yakanıla boğazından tutubanı
 Kaba ökçem altına salayın mı ?
 Kara Polat uz kılıcum elime alayın mı?
 Öz gövdenden başunı keseyin mi?
 Can tatlusın sana bildüreyin mi?
 Alca kanun yer yüzine dökeyin mi?
 Han kızı, sebebini nedür de gil mânâ,
 Katı kazab ederem şimdi sana (Tezcan 2001: 37)!”

Ancak, bir monolog ve iki soylamadan sonra sözüne son veren ve içi rahatlayan Dirse Han, eşine cevap hakkı vermekte ve eşi Dirse Han’ın sözü bitince müdafaasını yapabilmektedir. Hanımının soylaması ise Dirse Han’ın çocuk sahibi olabilmesi için yapması gerekenlerle alakalıdır:

“Hay Dirse Han bana kazab etme,
 İncitip acı sözler söyleme
 Yerinden örü turgıl
 Ala çadırın yeryüzüne dikdürgil
 Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç öldürgil
 İç Oğuz’un, Taş Oğuz’un beglerin üstüne yıgnak
 etgil
 Aç görsen toyurgıl
 Yalincak görsen tonatgıl
 Depe gibi et yığ
 Göl gibi kımız sağdur
 Ulı toy eyle, hacet dile
 Ola kim bir ağzı dualınun alkışıyla tangrı bize
 Bir müsülman ayal vere (Tezcan 2001: 37)”

Dede Korkut’ta manzum soylamaların haricinde nesir şeklindeki diyaloglarla da karşılaşmaktadır. Bayındır Han’ın adamları tarafından karşılanan Dirse Han’la adamlar arasında geçen konuşma bunun güzel bir örneğidir: “Bayındır Han’dan buyruk böyledir, hanum

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 3/2 Spring 2008*

dediler. Dirse Han eydür: ‘Bayındır Han benüm ne eksiklügüm gördi? Benden alçak kişileri ağ otağa, kızıl otağa kondurdi, benim suçum ne oldı kim kara otağa kondurdi.’ dedi (Tezcan 2001: 36).”

Kompozisyonun üçüncü bir tekniği tekrarlardır. Tekrarlar, metne aynı zamanda ahenk de katmaktadır. Kitab-ı Dedem Korkut yapıtında tekrarlar ses, sözcük, cümle ve parçalar hâlinde bulunmaktadır. Ses tekrarı farklı ve karmaşık olduğundan bir örnekle yetinilecektir.

“Evden çıkıp yürüyende selvi boylum
Topuğunda sarmaşanda kara saçlum
Kurlu yaya benzer çatma kaşlum
Koşa badem sığmayan tar ağızlum
Güz almasına benzer al yanaklum (Tezcan 2001:
36)”.

Dizelerde görüleceği üzere, -lUm ve -m ekleri, ses tekrarlarını meydana getirmiştir. Sözcüklerin tekrarına şu örnek verilebilir:

“Hey Dirse Han bu oglana beglik vergil
Taht vergil erdemlidür
Boynu uzun bedevi at vergil
Binit olsun hünerlidür
Agayıldan tümen koyun vergil bu oglana
Şişlik olsun erdemlidür
Kaytabandan kızıl deve vergil bu oglana
Yüklet olsun hünerlidür
Altun başlu ban ev vergil bu oglana
Gölge olsun erdemlidür
Çigni kuşlı cübbe ton vergil bu oglana
Geyür olsun hünerlidür (Tezcan 2001: 39)”

“Vergil”, “bu oğlan”, “hünerli”, “erdemli” kelimeleri kıta içerisinde tekrarlanmıştır. Bunun dışında, kıta içerisinde olup nesir kısmında tekrar edilen kelime sayısı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

da az değildir. Örneğin bu dizelerdeki beglik vergil, kıta bittikten sonra şöyle tekrar edilmektedir: “Dirse Han, oglana beglik verdi, taht verdi (Tezcan 2001: 39).”

Bütün bir cümlenin tekrar edildiği yerlere de rastlamak gayet mümkündür: “Oğlı kızı olmıyanı Allahu Teala kargayubdur, biz dahı kargaruz, bellü bilsin, demiş idi (Tezcan 2001: 35).”, “Hanum, bugün Bayındır Han’dan buyruk şöyledür kim: ‘Oğlı kızı olmıyanı Allahu Teala kargayubdur, biz dahı kargaruz demüşdür.’ dediler (Tezcan 2001: 36).”

“Salkum salkum tan yelleri esdiğinde
Sakallu bozaç torgay sayradukda
Sakalı uzun tat eri banladukda
Bedevi atlar issini görüp okradukda
Aklı karalı seçilen çağda
Gögsi güzel kaba dağlara gün degende

Beg yiğitler cılasunlar birbirine kuyulan çağda (Tezcan 2001)” dizeleri 35. ve 40. sayfalarda tekrarlanmakta ve bu kıta, *parça tekrarı*’na güzel bir misal teşkil etmektedir.

Dede Korkut’ta kompozisyonun bir ögesi de, anlatıcının zaman zaman “At ayağı külünk, ozan dili çevik olur” ve “Böyle de geç” kalıp sözlerini kullanarak hikâyeyi belli yerlerde kısaltıp anlatmasıdır. Mesela anlatıcı, Boğaç Han doğduktan sonra, onun çocukluk çağını atlamış, gençlik çağını ve kahramanlıklarını aktarmaya başlamış; arada geçen bu 15 yıllık süreyi “At ayağı külünk, Ozan dili çevik olur” ibaresini kullanmak suretiyle kompozisyonu tamamlamıştır. Böylece, Oğuz toplumunda kahramanlığın öne çıktığını gördüğümüz gibi, gereksiz ayrıntıların da atlandığını görmekteyiz. Birçok kahramanın değişik boylarda karşımıza çıkması, tüm Dede Korkut hikâyelerindeki kompozisyon bütünlüğünü sağlayan bir unsur olarak görülmelidir. Monolog, diyalog ve tekrar tekniklerinin tüm hikâyelerde yer alması da, eserin bütünlüğünü sergileyen öğelerdir.

1.2. Kitab-ı Dedem Korkut’un Sujet Olarak İncelenmesi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Motif ve epizotlardan oluşan sujet, belli bir kompozisyon oluşturarak anlatılan olaylar silsilesinin doğal akışıdır. Bu doğal akış, motif tiplerinin belli bir sıra hâlinde gelmesi ve epizotların sırayla birbirini izlemesi sonucu gerçekleşir. Alptekin epizotu, ana motifler olarak değerlendirir (Alptekin 2002: 89). Esmâ Şimşek, “Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı”nda sunduğu bildirisinde epizotun karşılığı olarak *bölüm halkası* veya *olay sırası* terimlerini teklif etmiştir (Şimşek 2002: 663). Bize göre, ikinci görüş daha uygun gelmekte ve bu terimin olay sırası şeklinde ele alınması daha doğru olur. Motif ise, sujetin parçalanamayan en küçük birimidir.

Motif ve epizotların doğal akışı, Dede Korkut hikâyelerinin tümünde mevcuttur. Ekici'nin belirttiği epizot sınıflamasına göre Boğaç Han hikâyesi incelenirse, hazırlık epizotunda yer alan öğelerin varlığına rastlanır. Her ne kadar bu tasnif, halk hikâyeleri göz önünde bulundurularak yapılmışsa da, sadece destan türü için herhangi bir epizot ve motif sınıflaması olmadığından Ekici'nin tasnifinden istifade edilecektir. Ekici'ye göre hazırlık epizotundaki mevcut öğeler, zaman, mekan, ailenin tanıtımı, çocuksuzluk, çare arama ve doğum, ad verme, eğitim gibi alt başlıklardan oluşmaktadır (Ekici 1995: 6). Örneğin, Dirse Han tanıtılmadan evvel, Bayındır Han'ın hükümdar olduğu Oğuz ülkesinin geleneklerinden söz edilmektedir. Bu gelenekte oğlu-kızı olmayan hoş görülmez ve toplumdan dışlanır. Böylelikle kurgulanan hikâye başlar ve olaylar zinciri birbiri ardınca gelir. Zaman, “Bir gün” gibi belirsiz bir dönemi ifade eder. Hangi asır, yıl, ay, gün olduğu belli değil. Böylece, oğlu-kızı olmayan Dirse Han tanıtılmakta ve dışlandığı için soluğu karısının yanında almaktadır. Karısına kızıp durumu anlatınca karısı yapması gerekenleri söyler. Söylenenleri yapınca çocukları olur ve süt anneye verilir. Kahramanın süt anneye teslim edildiği tarihten 15 yaşına girdiği döneme kadar eğitimiyle alakalı bir bilgi yoktur. Ama kahramanlık gösterince Dede Korkut gelip ad koyar, babası beylik, at, silah verir. Aşık olma ve sevgiliyi isteme epizotları ise bu hikâyede görülmemektedir. Bunların yerine, babasının kırk yiğidiyle aralarında geçen mücadele söz konusudur. Sonuç epizotu ise babasını,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 3/2 Spring 2008

kırk yiğidin namertliğinden kurtarması neticesi mutlu sonla noktalanmaktadır.

Boğaç Han hikâyesinde daha çok kahramanlık ön plana çıktığı için aşık olma ve sevgiliyi arama epizotları yoktur. Oysa Bamsı Beyrek ve Kan Turalı boylarında sevgilinin peşinden gitme epizotları gözden kaçmaz. Aşkın öne çıkması ve kahramanın sevgilisi için mücadele etmesi, destan geleneğinin halk hikâyesine yakınlaşmasını sağlamaktadır. Aslında aşktan çok kahramanlığın ele alındığı Boğaç Han boyunun bu yönüyle daha eski olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sosyolojik açıdan olaylar değerlendirildiğinde bireyin bağımsız kişiliğini kazanması ve bireysel çıkarının öne çıkması, toplumun menfaatinden evvel değildir. Yani, eskiden birey kendisi ve ailesinden çok, toplum için mücadele ederdi. Destanlarda bir toplumun menfaatleri birincil unsur iken, halk hikâyelerinde bireyin menfaati öne çıkar.

Epizot akışı bahsettiğimiz gibi olan Boğaç Han hikâyesinin motif sırası da belli bir düzen içinde sunulmuştur. Mesela hikâye, çocuksuzluk motifi ile başlayıp aç doyurmak, çıplak giydirmek, dua edip namaz kılmak ve çocuğun doğması düzeni içerisinde gelişir. Kahramanın ad almak için boğayı yenmesi ve bunun neticesinde beylik alması, kırk yiğidin baba-oğul arasına fitne sokmaları belli bir sıra dahilinde devam eden diğer motiflerdir. Babasının attığı okla yaralanan Boğaç Han'a Hızır'ın yetişmesi, yarasını sıvazlaması ve çaresini söylemesi düzenli akışın göstergeleridir.

Esasında Bamsı Beyrek ve Kan Turalı hariç, diğer boyların hepsi de Boğaç Han hikâyesine benzer. Yani, kahramanlık üzerine kurgulanmış boylardır. Söz konusu iki hikâyede, aşkla birlikte kahramanlık da yer almıştır. Tüm boyların kahramanlık üzerine kurulması, Kitab-ı Dedem Korkut'un bütünlüğüne işaret eden bir başka noktadır.

1.3. Kitab-ı Dedem Korkut'un Zaman ve Mekan Poetikası

Bu başlık altında incelenecek konu, Dede Korkut'un zaman ve mekan açısından nasıl bir kurguya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

sahip olduğudur. Aynı zamanda, “Anlatıcı ile anlatılan olayların sahip olduğu zaman aynı mı, yoksa farklı mı? Zaman farklıysa bu nerden anlaşılıyor? Mekan mitolojik mi, yoksa yaşadığımız coğrafya gibi gerçek mi?” sorularına yanıt aranacaktır.

Oğuz memleketinde olayların yaşandığı zaman, gayet belirsizdir. “Bedevi atlar issini görüp okradukda, akılı karalı seçilen çağda, gögsi güzel kaba dağlara gün degende, beg yiğitler cılasunlar birbirine kuyulan çağda (Tezcan 2001: 35).” dizeleri, kavga-dövüşlerin olduğu bir dönemden başka bir çağı anlatmıyor. Koyun, deve, boğa gibi hayvanların varlığı ve akınların düzenlenmesi, göçebeliliğin ve hayvancılıkla geçinilen bir dönemin göstergeleridir. Ama, bu çağın da ne zaman olduğu, söz konusu ifadelerden belli olmuyor. Çünkü, dünya tarihinin her döneminde savaşlar meydana gelmiş ve günümüzde de sürmektedir. Bu da, hikâyeleri masala yaklaştıran bir unsur olarak göze çarpar. Nitekim Beyrek’in Anadolu’da yakın bir zamana kadar yaşlı kadınlarca, masal olarak anlatılması, bunun açık bir delilidir. Bu zaman belirsizliğinden dolayı fazla söylenecek bir söz olmasa da, anlatıcının ve anlatılan zaman ele alınabilir. Bununla birlikte hikâyelerdeki olayların geçtiği zamandan da bahsedilebilir.

Belli ki, şifahi gelenekten aktarılacak süregelen bir dizi hikâyeler ya da destanlar söz konusudur. Daha öncede söylenen bu hikâyeye geleneğini devam ettiren bir ozan var ve bir sultanın, hanın, beyin, paşanın meclisinde bunları kopuz ya da saz eşliğinde aktarmaya devam etmektedir. Zaman zaman “Meger hanum!”, “At ayağı külünk, ozan dili çevik olur.” vb. sözlerle araya girmesi bunu göstermektedir. Bu durum anlatılan olayların farklı bir dönem içerisinde meydana geldiğini ve anlatıcının sonraki bir zamanda yaşadığını ortaya koymaktadır. Dede Korkut’un ilk anlatıcı olarak görüldüğünün de belirtilmesi gerekir. Bu, Korkut Ata’nın gelip boy boylamasıyla açığa çıkmaktadır.

Anlatıcının yaşadığı dönemi ve hikâyelerin yazıya geçirildiği zamanı kesin olarak söylemek mümkün görünmemektedir. Ancak bazı araştırmacılar belli başlı mesnetlere dayanarak bazı fikirler ileri sürmüşler. Bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

dayanaklar, Kitab-ı Dedem Korkut yazısının ebced usulüyle hesaplanması, yazının dili gibi öğeleri kapsar. Ebced hesabını kullanarak Dede Korkut'un yazıya geçiriliş tarihini belirten bilim adamı Haluk Köroğlu'dur. Jirmusky, eserdeki hikâyeleri inceleyerek fikrini beyan etmiştir. Her iki bilim adamı da, eserin yazıya geçiriliş tarihini 15. asrın ikinci yarısına çıkarmaktadırlar. Doğal olarak, eserin yazılış tarihi, o dönemki anlatıcının da zamanını ortaya koymaktadır. Eseri yazıya geçiren kişi, bu hikâyelerin anlatıcısı olabileceği gibi farklı biri de olabilir. Bu durumu şimdilik tespit etmek mümkün görünmüyor. Ancak, eseri yazıya geçirenin boyları iyi bildiği söylenebilir. Mukaddimedeki "Korkut Ata eyitti: Ahir zamanda hanlık geri Kayı'ya dege. Kimesne ellerinden almaya, ahir zaman olup kıyamet kopunca. Bu dediği Osman neslidir. İşte sürülüp gideyorır (Tezcan 2001: 29)." sözleri, anlatıcının yaşadığı dönem hakkında bize fikir verse de, onun zamanını tam olarak belirtmiyor.

Hikâyelerin anlatılma zamanı ise, Dede Korkut'un yaşayıp hikâyeleri anlattığı ve hikâyelerin teşekkül ettiği dönem olmak üzere iki zamanı kapsamaktadır. Hele "Dede Korkut geldi boy boyladı, soy soyladı, bu oğuznameyi düzdü, bu oğuzname Beyreğin olsun dedi." gibi ifadeler, Dede Korkut'un hikâyelerin meydana geldiği dönemde mi, yoksa daha sonra mı yaşadığını iyice belirsizleştiriyor. İlk düşünce, Korkut Ata'nın yaşanılan olaylara şahit olduğunu gösterebilir. İkincisi de, Dede Korkut'un önceden var olan hikâyeleri, şifahi gelenekten öğrenip aktardığına delil olabilir.

Mekân konusuna gelince, biri hikâyelerde geçen, diğeri tarihi olaylara bağlı olarak üzerinde yaşadığımız gerçek dünya mekânı olarak ikiye ayrılır. Bayındır Han'ın "Şami günlüğü yeryüzüne diktirmesi, ala sayvanı gök yüzüne eşenmesi, bin yerde ipek halıçesi döşemesi" ne kadar abartılı da olsa, mekanın dünya yüzeyi olduğunu gösterir. Yine "Evine döndü." gibi ifadelerde, gerçek hayatta karşılaşılabilecek yerler olduğuna delildir. Gürcistan, Trabzon, Derbent, Mardin kalesi gibi yerler günümüzde hâlâ mevcut olan mekanlardır. Coğrafya, Oğuz ülkesi olsa da, bunun sınırları açık bir şekilde belli değil. Olayların hikâyede geçtiği yerlere bağlı olarak değişik görüşler belirtilmiştir. Ancak, Azerbaycanlı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

araştırmacılar olayların kendi topraklarında, Anadolu'daki bilim adamları ise, Doğu Anadolu'da geçtiklerini ifade etmişler. Dede Korkut hikâyelerinde mitolojik mekandan ziyade, gerçek ve yaşanması mümkün ya da yaşanılmış bir mekan söz konusudur.

1.4. Kitab-ı Dedem Korkut'ta Söz Sanatları

Dede Korkut eserindeki söz sanatları üzerine kapsamlı bir çalışmanın Ömer Zeki Defne tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bu araştırmada, tüm söz sanatları yerine, yapıttaki epitelere değinilecektir. Epitet, sözlü gelenek ürünlerinde özel adları veya herhangi bir ismi; sıfatla, isimle ya da bir sıfat cümlesiyle tamamlayan söz ve cümlelere verilen addır. Epitetler, tematik, semantik, yapısal ve işlevsel açılarından incelenebilir. Biz burada epitetlerin işlevsel boyutun iki alt başlığı olan hissellik ve görsellik unsurları üzerinde durmayı düşünmekteyiz.

Epitetlerin Hissellik Fonksiyonu: İçsel duyguların anlatılıp ifade edilmeleri, hissilik olarak kabul edilir. İnsanlar, iç dünyalarında çektikleri acıları, üzüntüleri, sevinçleri çeşitli biçimlerde ortaya koymuşlar ve bu da hissilikle alakalı bir durumdur (Arvas 2005: 145). Dede Korkut eserinde hisselliğin yoğun olduğunu görmek mümkündür:

“Tanrı veren tatlı canın seyranda imiş

Kara başım kurban olsun sana (Tezcan 2001: 43)”

“Beri gelgil ak sütünü emdiğim kadınım ana

Ak bürçekli izzetli canım ana

Akarlıda sularına kargamağıl

Kazılık dağının günahı yoktur (Tezcan 2001: 44).”

Bu dizelerde, Boğaç Han'ın yaralanmasından dolayı içi gam kederle dolan Dirse Han'ın hatunu, oğlu için ilk iki dizedeki sözleri içten söylemektedir. Boğaç Han da, annesine aynı güzellikteki sözcüklerle karşılık vermektedir. Okuyucunun çok içten ifade edilen bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

sözler karşısında duygulanmaması imkansızdır. İncelediğimiz metinde üzüntüler, acılar, iç hislenmeler ve çekilen ıstıraplar epitetlerin hissellik fonksiyonuyla ortaya konulmuştur. Burada görülen en önemli husus metinlerdeki epitetlerin sözlü geleneğin verdiği tecrübeyle ozan tarafından hissî duyguları ifadeye muktedir kılınmalarıdır.

Epitetlerin Görsellik Fonksiyonu: Duyu organlarının işe katılarak algılama hadisesinin gerçekleşmesini görsellik olarak tanımlayabiliriz (Arvas 2005: 146). Görsellikle ilgili dize, cümle, ibare vs. kalıp sözleri eserde bulmak pek de zor değil. Çünkü, Dede Korkut'taki hemen hemen her dize tasvire dayalıdır ve tasvir edilen kişi ya da nesne gözlerimizin önünde canlanmaktadır.

“Kara donlu azgın dinli kafirlere bir oğul aldırđinsa
Degil bana (Tezcan 2001: 42)”

“Kara kıyma gözlerin uyku almış
Açgıl ahı (Tezcan 2001: 43)”

“Altın başlı ban evler
Giderise benim gider (Tezcan 2001: 47)”

1.5. Kitab-ı Dedem Korkut'ta Tiplerin Poetikası

Bu başlık altında, hikâyelerde geçen tüm tiplerin yerine, adına oğuzname düzülecek kadar kahramanlık yapan ve hikâyelerin kendi üzerine kurgulandığı beyler üzerine düşünceler ifade edilecektir.

Dede Korkut'taki Oğuz beyleri, romanlardaki gibi gerçek hayatta karşılaşılabilir tiplerden ziyade, ideal kahramanlardır. Örneğin, Boğaç Han, 15 yaşında iken boğayı öldürmekle isim sahibi oluyor ve bu durum Oğuz toplumunun bir geleneğidir. Kahramanlık gösterilmeden çocuklara ad konulmuyor. Onun doğumu olağanüstü bir şekilde gerçekleşiyor ve babasının belli başlı bazı uygulamalar yapması ile Boğaç Han doğuyor. İlgi çekici bir unsur, zamanın çabuk geçmesidir. Onun 15 yaşına kadarki hayatını da bilmiyoruz. İlginçtir ki, Boğaç Han ve bazı kahramanlar sadece kendi oğuznamelerinde bulunuyor. Başka boylarda isimleri geçmez. Mesela Boğaç Han gibi Kan Turalı, Deli Dumrul, Yegenek, Basat,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Egrek, Segrek vs. kahramanları başka bir boyda bulamıyoruz. Ama, Emen, Beyrek, Salur Kazan, Uruz, Aruz vb. kahramanlar, bir çok boyda karşımıza çıkar.

Bu gibi adlara değişik boylarda rastlamamız hikâyelerdeki birliği sağlayan bir unsur olarak karşımıza çıkar. 15 yaşındaki Boğaç Han'ın kahramanlık göstermesi, beylik almasını sağlar. Ama, babasının kırk yiğidine aldırılmaz, saygı göstermez. O, başına buyruk hareket eder. Boğaç Han doğduktan sonra onun babasının kırk yiğidine eskisi gibi kıymet vermemesi, adamların Boğaç Han'ı kıskanmasına neden olur. Kırk yiğit, kurgu gereği, hainlik yaparak kırk namerde dönüşür. Ok yarasının 40 gün gibi kısa bir sürede çabucak iyileşmesi, Boğaç Han'ın kahramanlık özelliklerinden biridir. Hele iyileştikten sonra, tek başına kırk namerde karşı dövüşerek babasını kurtarması, olağanüstü gücünü gösterir. Bunun haricinde Boğaç Han, etiyle kemiğiyle bizim gibi bir insandır. Ama romanlardaki ve gerçek hayattaki insanlar gibi iki yüzlülük, hainlik, ince hesap peşinde koşma özellikleri yoktur.

Ancak hikâyelerde bu görevi kırk namert yerine getirir. Bu da hikâyelerdeki kişileri günümüz insanına yakınlaştırır. Anlatının başında kırk yiğit; beylerine bağlı, sadakatli ve vefalı olarak tanıtılmaktadır. Çünkü, beyleriyle birlikte davetlere gitmekte, onun sözünden çıkmamaktadırlar. Tam da destanlara yaraşır şekilde kahraman kişilerdir. Fakat bu olumlu tipler, yeri geldiğinde kendi çıkarları için evladı babaya kırdırıyorlar ve sonra beylerini tutsak ediyorlar. Bu tipler, insanın çiğ süt emdiğini, ne zaman ne yapacağını belli olmadığını göstermekle birlikte göçebe hayat ile yerleşik düzene geçmekte olan insanın karmaşık psikolojisinin yansımasıdır.

Boğaç Han boyunun temel karakterlerinden Dirse Han, aslında hemen boyun büken, her denileni yapan bir tip olmadığını göstermektedir. Hanlar hanı Bayındır Han'ın emirlerine ilk etapta karşı çıkıyor. Ama durum kendisine izah edilince boyun bükme zorunda kalıyor. Bu ise, Dirse Han'ın yiğitliğini ortaya çıkaran; ama haksızlığını ya da eksikliğini kabul etmesini bilen bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

kahraman olduğunu gösterir. Yine Boğaç Han'ın annesi; beyine sadakati, akli, şefkati ve oğluna duyduğu sevgisiyle ideal bir kadın görünümü sergilemektedir. Kocasına oğlunun hesabını sorması, anne şefkatinin yoğunluğunu açığa çıkarmaktadır. Çünkü bir erkek çocuğuna sahip olmaları kolay olmamıştır. Boğaç Han'ın annesi, oğlunun peşinde gitmek, onu iyileştirmeye çabalamakla korkusuz ve kahraman bir kadın olduğunun işaretini vermektedir. Bu tiplerin dışında kırk kız, Bayındır Han'ın adamları, Boğaç Han'la oynayan üç çocuk gibi karakterler anlatının tamamlanması için figüran rolündedir.

Sonuç

Poetika kavramı, geçmişte ve günümüzde araştırmacıları ilgilendiren bir konu olmuştur. Poetik incelemeyle tekstolojik metodun birlikte ve dikkatlice kullanılması durumunda Dede Korkut ve ona benzer eserlerin bütün problemlerinin halledilmesi gayet mümkün görünmektedir. Fakat, poetikanın kavram olarak ne anlama geldiği, sınırlarının ne olduğu üzerinde iyice düşünülüp bir sonuca bağlanması gerekir. Mesela, "Bir eserin, türün, akımın, dönemin, yazarın, şairin, şiirin vs. poetik incelemesinde neler ele alınmalıdır? Bahsedilen noktalar, hangi açılardan incelenecektir? Bir eserin poetikasında sadece konu, kompozisyon, söz sanatları, zaman, mekan, tiplerin araştırılması yeterli midir, yoksa bunların dışında ele alınacak başka bir şey var mıdır?" soruları sorgulanmalıdır.

Neticede, Boğaç Han boyu örneğinde bazı poetik sorunlar açısından incelemeye tabi tutulan Kitab-ı Dedem Korkut eserinin bir bütünlüğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, hikâyelerin hepsinde kompozisyon benzer şekilde kurulmuştur. Diyalog, monolog, tekrar teknikleri her hikâyede mevcuttur. Epizot ve motifler benzeştiği gibi, aynı sıraya göre dizilmişlerdir. Mekan her hikâyede aynıdır. Ayrıca, zaman da tüm boylarda aynı paralellikte kullanılmıştır. Tipler, düz karakterler olmaları açısından birbirine çok yakındır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

KAYNAKÇA

- A. Beraat Alptekin, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- Abduselam Arvas, *Van Aşıklık Geleneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van 2005.
- Alaattin Karaca, *İkinci Yeni Poetikası*, Hece Yayınları, Ankara 2005.
- Andre Hodeir, *Müzikte Türler ve Biçimler* [Çev. İlhan Usmanbaş], Pan Yay., İstanbul 2003.
- Aristo, *Poetika* [Çev. İsmail Tunalı], Remzi Kitapevi, İstanbul 2002.
- Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1992.
- Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlüğü, Milliyet Yayınları, İstanbul 1994.
- Esma Şimşek, "Halk Hikâyelerinde Kullanılan 'Epizot' Kavramı ve Türkçe Karşılığı Üzerine", *Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Kamil Veliyev, *Destan Poetikası* [Çev. Halil Açıkgöz], Türkiyat Matbaacılık, İstanbul 1989.
- M. Nur Doğan, *Fuzuli'nin Poetikası*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002.
- Mehmet Rifat, *Metnin Sesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.
- Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002. Metin Ekici, *Dede Korkut Hikâyelerinin Tesiriyle Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri*, AKM Yay. Ankara 1995.
- Semih Tezcan, - Hendrik Boeschoten, *Dede Korkut Oğuznameleri*, YKY, İstanbul 2001.
- Reşit Rahmeti Arat, *Eski Türk Şiiri*, TTK Yayınları, Ankara 1986.
- Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Tzvetan Todorov, *Poetika'ya Giriş* [Çev. Kaya Şahin],
Metis Yayınları, İstanbul 2001.

[www.zafetriko.com/ornekler/
kompozisyon.asp](http://www.zafetriko.com/ornekler/kompozisyon.asp) - 7k.

arsiv2/54586-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*